

מראי מקומות- עבודה זרה י"ב

העכו"ם רוצה לעשוץ רצון חבירו. והר"ן (ג). בדפי הרי"ף (ף) פי' (לשיטתו, דגם בבשר נבלה לא הי' חשש שמא יחליפו במזיד, וכדלעיל) דמה דנייד רבא מסברת אביי, היינו משום דמנבלה ליכא למילף, דכשהעכו"ם נותן נבילה לתוך שלו, מכיון הוא שלא יתן אלא לתוך הקדירה שלו, שהרי יש לו קפידא בדבר, וא"כ אין לחוש כ"כ להחלפה. אלא מהו כוונת ר' חנינא דלא חשו, היינו שמא העכו"ם יטול קדירת הישראל מן האש קודם שהוא מאכל בן דרוסאי, משום דסבור העכו"ם שהוא שלו (ושוב מחזירו על האש ועי"ז נתבשל), ואין לו קפידא בזה, ולכן יש מקום לחוש לבישולי עכו"ם, ועי"ז אמר ר' חנינא דמ"מ לא חיישינן, משום דאחזוקי איסור לא מחזקינן. וא"כ, ה"נ לא חיישינן משום יום אידם, אף דקרוב הוא לעיר, וכיון שאיסור זה מדרבנן הוא, יכולין ללמוד מהא דלא חיישינן לבישול עכו"ם. אבל אין ללמוד מכאן להא דלא חיישינן לדמי עכו"ם, שהוא איסור דאורייתא.

(ג) **משום בישולי עכו"ם - כ' התוס' רי"ד, פי',** כגון ששפתו אותן קודם שידליקו האש, שאם היתה הכירה דולקת, אין בו משום בישולי גוים".

(ד) **רבה בר עולא אמר לא חשו להם חכמים משום צינורא, וכו' - פרש"י** דרבה בר עולא חולק על רבא לדינא, וס"ל דאין כוונת ר' חנינא להתיר לשאת ולתת עם בני עטלוזא ביום אידם, ואין זה דומה להא דלא חיישינן לבישול עכו"ם, דמכי חתה הישראל בגחלים שוב לא הוי בישול עכו"ם, ולכן אין מה לחוש, אבל כאן שפיר יש לחוש שמא האי עכו"ם שייך בתר בני אותה העיר. ולכן כ' דהביאור הוא דלא חשו חכמים לשמא נתזה צינורא מקדירת העכו"ם לקדירה של ישראל, דאפי' אם הי' נתזה הי' בטל ברוב (ע' בחזון איש [יו"ד ס"ג, סוס"ק ח'] שכ' שאי"ז אלא במין במינו, אבל במין בשאינו מינו, למ"ד דטעם כעיקר מדאורייתא יהי' צריך ששים. אבל הסדר יעקב כ' די"ל דרש"י אזיל

(א) **אמר אביי משום בשר נבילה, לא אמרי' דלמא מהדר אפי' ישראל לאחורי' ושדי עובד כוכבים נבילה בקדירה - פרש"י,** דהיינו דאין מחזיקין מספק לחוש שמא אית בה איסור דאורייתא דנבלה, והכא נמי לא חיישינן שמא דמי ע"ז הם, שהוא איסור דאורייתא מהא דכתי' ולא ידבק בידך מאומה, וכש"כ דאין חוששין דלמא האי גברא שייך בתר בני העיר הוא, וממילא שייך בו האיסור דרבנן דעשיית משא ומתן ביום אידם. וכ' הר"ן (ג). בדפי הרי"ף (ף) דאין לומר דכוונת הגמ' הוא דנראה מכאן דאין חוששין שמא העכו"ם יחליפו במזיד בבשר נבילה, דפשיטא היא דלעולם לא חיישינן שמא יערב או יחליף העובד כוכבים אלא כשיש לו תועלת בדבר, אבל כל שאין לו תועלת לא חיישינן שמא יתכוין להעביר את ישראל. אלא כוונת אביי הי' לומר דכמו דלא חיישינן שמא מתוך שהקדרות הם כ"כ סמוכות זל"ז יטעה העכו"ם, שהיא סבור לתת נבלה לתוך קדרתו, ונותנת לקדרת ישראל. ומוכח דלא חיישינן להכי, דאי חיישינן להכי, אז ליכא מקום להתיר היכא דהישראל יוצא ונכנס, או דעומד על גביו, דהתירים אלו לא שייכי אא"כ חיישינן שהוא יעשה כן במזיד, וא"כ במקום שהישראל יוצא ונכנס או עומד על גביו מירתת. אבל אם היינו חיישינן שמא יעשה כן בשוגג, א"כ מה מהני הא דיוצא ונכנס ועומד על גביו, אע"כ דלא חיישינן להכי, ומשום דאחזוקי איסורא לא מחזקינן. וא"כ, ה"נ לא חיישינן מפני סמיכות המקומות לדמי ע"ז. אולם מרש"י מבואר דהחשש הי' שמא יחליפו במזיד, דהא בדברי רבא כ' דאין חשש שמא שדי בה נבלה, דמסתפי מישראל, וע"כ החשש הי' שיעשנו במזיד.

(ב) **רבא אמר, מאי לא חשו להם חכמים, משום בישולי עובדי כוכבים - פרש"י** דס"ל לרבא דאין מקום לחוש כלל שיחליף הגוי בשר נבלה שלו עם בשר שחוטה של הישראל, דמירתת שמא יראה הישראל ותבע לי' לדינא, אבל בבישול עכו"ם שפיר יש לחוש, שהרי

(ז) **מיהו לשקיי רביעתא דחלא שמגז אפשר דחיי פורתא- הק' הבית שמואל**, למה אמרי' דהוי עצה טובה להאריך חיי ר' רק בכדי שיצווה לביתו, הלא מחוייבים אפי' לחלל שבת בשביל חיי שעה, ואם יש רק אפשרות להאריך החיים, הלא פשוט שצריך להשקותו חלא שמזג, וודאי צריך לעשות כל מה שיכול בשביל חיי שעה. וכ' דאולי הגמ' מיירי במי שיש לו יסורים גדולים, שאז אין מצווים להשתדל לו בשביל חיי שעה שלו, וא"כ אולי יש לשער שיהי' לו עוד חיי שעה, אף של יסורים, כדי לצוות לביתו, ודוחק, וצ"ע.

(ח) **ושאינן מעוטרות מותרות- כ' הריטב"א דאף דלכא' זה פשוט, מ"מ י"ל דנקט זה אגב הא דרישא דמעוטרות אסורות. א"נ, חידוש הוא, ואשמעין דלא גזרי' הני אטו הני. א"נ, אשמעין דרק בכה"ג אמרי' שאינן מעוטרות מותרות, משום שיש שם ג"כ מעוטרות. אבל אם לא היו שם מעוטרות, אז יהי' הכל אסור, משום דיום אידם הוא, ומסתמא נוטלין המכס להע"ז. ועוד יש ליישב ע"פ מש"כ הרשב"א, דהק' למה באמת שאינן מעוטרות מותרות, הרי כיון דיום אידם הוא, א"כ כל היכא דשקיל העכו"ם המכס, אף אם אינו נותנו להע"ז, מ"מ הרי הוא אזיל ומודה להע"ז שלו על שהרויח ע"י קבלת המכס. ותי' או דבאמת באינן מעוטרות לא שקיל שום אדם מכס מיניהו. ואי נמי שקיל, י"ל דלפני דלפני הוא, דכיון דלא מטי מיד ישראל ליד גוי דשקיל מכסא לית לן בה [וצ"ע כוונתו בזה, הרי לכא' החשש דאזיל ומודה אין שייך להא דלפני עור, אלא דאסור הוא דלא ישמע על פין, כמש"כ רש"י לעיל ו', וא"כ מה מהני הא דהוי לפני דלפני, וצ"ע]. ועכ"פ, לפי דברי הרשב"א שפיר מיושב קו' הריטב"א, דקמ"ל בסיפא דזה נחשב לפני דלפני ומותר.**

(ט) **דקא מתהני מריחא- העיר הריטב"א, הא כאן אינו מכוין ליהנות מהריח, וקיי"ל דהיכא דאפשר ולא קא מכוין שרי, וא"כ מהו האיסור דכאן. ותי' דאפי' בלא קא מכוין, אין מתירין אלא דרך העברה, אבל הכא דנסיב ויתבי התם, חיישינן שיכוין ומתהני, ולכך אין מתירין לכתחלה. עוד תי' הרמב"ן דר"ל ס"ל דמתני' מוקי לה כרבנן דפליגי על ר"ש (דהיינו ר' יהודה), וס"ל דדבר שאינו מתכוין אסור [כ"נ בכוונתו, ע"ש].**

לשיטתו, דס"ל דטעם כעיקר מדרבנן). והכ"נ דכוותה, דמיירי בג' ימים קודם אידם (ולא ביום אידם ממש), דאיסור קל הוא, וכיון שאין עכו"ם זה של בני אותה העיר, א"כ לא חשו חכמים שמא הוא שייך בתר הני בני העיר לענין איסור קל זה דג' ימים לפני אידיהן. **עוד כ' הר"ן (ג. בדפי הרי"ף)** דס"ל לרבה בר עולא דאין להביא ראיה מהא דלא חשו לבישול עכו"ם, דאין בה דררא דאיסור דאורייתא, וא"כ אולי משום הכי לא חיישינן משום הקורבא, משא"כ לענין איסור דיום אידם, דשייך בה איסור דאורייתא דדלמא אזיל ומודה, ואפי' בלפני אידיהן שייך איסור דאורייתא. ולכן אמר רבה בר עולא דהדמיון הוא מצינורא, דג"כ עיקרו דאורייתא, ומ"מ לא חיישינן לה משום דלא שכיח. וא"כ, הכי נמי לפני אידיהן לא חיישינן, דאע"ג דעיקרו דאורייתא, מ"מ אי"ז שכיח. אבל ביום אידו ממש, אז הוי שכיח שילך ויודה, וא"כ אין להביא ראיה מהא דצנורא שלא לחוש באיסור זה.

(ה) **אבל מעיין, דאיכא סכנה, דאי לא שתי מיית, אימא לא, צריכא- כ' הר"ן (ג. בדפי הרי"ף)** "משמע דאפי' במקום סכנת נפש אסור להיות נראה כמשתחוה לעבודת כוכבים, ואפי' אין אדם רואהו, והרי זה בכלל מה שאמרו בכל מתרפאין חוץ מעבודת כוכבים וכו'. מיהו, עיר שיש בה עבודת כוכבים, מסתברא דהיכא דאיכא סכנת נפש מותר, שאם למדנו בנראה כעובד, דאפי' במקום סכנה אסור, בנראה כהולך לעבוד לא למדנו". ועוד כ' דהיכא דכל האיסור הוא רק משום מראית עין, אין איסור היכא דאיכא סכנה ממש, וכי אמרי' דאי לא שתי מאית, לא מאית ודאי אמרי', אלא שאפשר לבוא לידי סכנה, שאם לא ישתה עכשיו, שמא ימות בצמא קודם שימצא מים.

(ו) **אבל מעיין וכו' אימא לא, צריכא- הק' הריטב"א, "וא"ת ליתני מעיין וכל שכן אידך, י"ל דמשום יתורא הוא דמשמע לן דמיירי במקום סכנה". ומה דלא סגי בפרצופות, וכ' ג"כ הא דמעיין, כ' המהרש"א שהוא משום דהי' רוצה לחדש הא דאינו נראה מותר, דאין שייך בפרצופות.**